

О. П. Давлічена, ст. гр. УНЗ – 12 – Б – 2

Науковий керівник: Т.А. Махиня, к.п.н.,

доцент Інституту менеджменту та психології

ДВНЗ «УМО» НАПН України

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ У ДНЗ.

Анотація. У статті розкрито проблеми формування творчого потенціалу особистості; обґрунтовано умови ефективного управління, що забезпечують успішність процесів особистісно-професійного розвитку педагогів у ДНЗ

Ключові слова: творчий потенціал, педагогічний колектив, управління.

Аннотация. В статье отражены проблемы формирования творческого потенциала личности; обоснованы условия эффективного управления, которые обеспечивают успешность процессов личностно-профессионального развития воспитателей.

Ключевые слова: творческий потенциал, педагогический коллектив, управление.

Annotation. In of the article the problems of forming of creative potential of personality are reflected; the terms of effective management, which provide success of processes of personality - professional development of educators, are reasonable.

Key-words: creative potential, pedagogical collective, management.

Постановка проблеми. Становлення української державності, інтеграція в європейське і світове товариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадського суспільства передбачають орієнтацію на людину, її розвиток, самореалізацію. Тому сьогодні ведеться інтенсивний пошук шляхів модернізації системи освіти, де провідним чинником є парадигма особистісно зорієнтованої педагогіки.

У Національній доктрині розвитку освіти, в законах України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту» наголошується, що основною метою освіти є формування всебічно розвиненої людини як вищої цінності суспільства. Провідна роль у досягненні цієї мети належить дошкільним

зкладам освіти, подальше підвищення якості діяльності яких знаходиться в прямій залежності від рівня їх управління.

Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої професійної школи, визначеної в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, поставлено завдання підготовки фахівців, здатних до творчої професійної діяльності. Важливість розв'язання окресленої проблеми підкреслюється в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка визначає підготовку педагогічних кадрів у нашій державі як центральне завдання модернізації освіти, провідний принцип державної освітньої політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Професійна підготовка педагога до педагогічної творчості у процесі професійної освіти розглядається у працях Д.Б. Богоявленської, Ф.Н. Гоноболіна, Н.В. Гузій, В.І. Загвязинського, І.А. Зязюна, Я.А. Пономарьова, В.І. Панова, М.М. Поташника, П.І. Підкасистого, В.О. Кан-Каліка, В.Г. Кузя, М.П. Лещенко, М.Д. Нікандрова, Л.І. Рувинського, О.Я. Савченко, В.О. Сластьоніна, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєвої, В.О. Сухомлинського, О.В. Сухомлинської, В.А. Цапок, В.С. Шубинського та інших.

Різноманітним аспектам готовності педагога до творчої інноваційної діяльності присвячені сучасні дисертаційні дослідження: О.В. Волошенко, О.І. Виговської, Н.В. Кичук, Л.В. Кекух, О.О. Кіяшко, Л.А. Машкіної, Л.О. Мільто, С.О. Сисоєвої, Н.В. Устинової та інших вчених. Аналіз наукових досліджень з цієї проблеми доводить, що рівень творчого розвитку майбутнього покоління значною мірою визначається професіоналізмом, педагогічною майстерністю, компетентністю, професійним педагогічним мисленням педагога, його психологічною готовністю до педагогічної творчості. Учені зазначають необхідність спеціальної психологічної допомоги і підтримки (психолого-педагогічного супроводу) в розвитку талановитої особистості, оскільки метою педагогічної творчості є творчий розвиток її вихованців.

Дошкільний вік – це сенситивний період спонтанного, інтуїтивного пошуку сфери творчості, у якій особистість може реалізувати свій потенціал. Актуальні проблеми генези і розвитку творчості в дошкільному дитинстві відмічаються у працях учених Ш.О. Амонашвілі, Л.В. Артемової, І.Д. Беха, А.М. Богуш, Л.С. Виготського, Н.В. Гавриш, О.В. Запорожця, О.Л. Кононко, В.М. Оржеховської, С.Л. Рубінштейна та ін.

Науковці визначають необхідність творчого розвитку особистості в дошкільному віці, коли спостерігається потреба дитини в грі, творчій активності, художньо-естетичній діяльності, пізнавальних процесах тощо. Результати наукових пошуків вчених доводять, що діти дошкільного віку на відміну від підлітків і дорослих володіють здатністю до творчості, що притаманна кожній дитині. Водночас вчені з тривогою зазначають, що блокування творчого потенціалу в ранньому дитинстві відбивається негативними наслідками в подальшому житті.

Відтак, виникає необхідність підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості як найважливішого складника кваліфікаційної характеристики фахівця дошкільної освіти.

Мета статті – розкрити умови ефективного управління розвитком творчого потенціалу педагогів у дошкільних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. У контексті глобалізаційних тенденцій інноваційного розвитку системи дошкільної освіти, стрімкого розширення інформаційного простору, особливої актуальності набувають проблеми нового змісту професійної підготовки фахівців дошкільної освіти. Проблеми професійної підготовки та вдосконалення педагогічних кадрів дошкільних навчальних закладів були винесені на обговорення на I Всеукраїнський з'їзд педагогічних працівників дошкільної освіти України, який відбувся 5 листопада 2010 року у м. Києві. Підкреслюючи виняткове значення дошкільного дитинства, Міністр освіти і науки України Д.В. Табачник зауважив, що до "золотого віку" людини, як називають

дошкільний період психологи, слід залучати й "золоті" кадри вихователів. Характеризуючи професійні якості педагогів дошкільця, Міністр освіти і науки відзначив, що "це особливі люди, які самовіддано ставляться до своєї справи, постійно проявляючи творчість та винахідливість". Д.В. Табачник наголосив на кардинальній перебудові роботи педагогічних університетів щодо подальшого поліпшення якості підготовки педагогічних кадрів для дошкільньої освіти [1, с. 4].

Соціально-педагогічні умови нашої держави потребують творчого, ініціативного, винахідливого вихователя, здатного адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, реагувати на нові запити суспільства, успішно реалізувати себе у творчій професійній діяльності.

Цінною в контексті нашого дослідження є думка В.П. Андрущенка про те, що майбутній педагог-професіонал формується засобами педагогічної творчості, майстерності педагога, вчителя, вихователя. Науковець справедливо зауважує, що педагогічну творчість може реалізувати лише Вчитель з великої букви – науковець і педагог, вихователь і наставник, носій сучасних знань і високої культури, загальнолюдських цінностей і національних культурних традицій. Виховати, підготувати такого педагога – нагальне веління нашого часу духовного оновлення, повернення до загальнолюдських пріоритетів державо - культуру - і людинотворення [4, с. 6].

Творчу особистість може виховати лише творчий вихователь, адже "творчість є найбільш суттєвою і необхідною характеристикою педагогічної праці" [7, с. 155].

Проблему педагогічної творчості, характеристику його особистісних і професійних якостей можна вважати основою творчості педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського. „Проблема творчості, – на думку В.О. Сухомлинського, – одна з ділянок цілини і, щоб розпочати її освоєння, потрібно створити книгу про педагогічний аспект творчості ” [12, с. 565].

В.О. Сухомлинський визначає педагогічну творчість як бачення людиною свого внутрішнього світу, передусім свого розуму, свого напруження інтелектуальних сил, розуміння і творення краси внаслідок праці, зусиль. Процес творчості характерний тим, що творець своєю діяльністю і її наслідками справляє величезний вплив на тих, хто перебуває поряд з ним.

Перш за все, вихователь дошкільного навчального закладу мусить бути творчою особистістю, мати високий рівень педагогічної майстерності. Звертаючись до педагогів, В.О. Сухомлинський наголошує: „Не забувайте, ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність – в самій дитині, в її ставленні до знань і до Вас, учителю. Це бажання учитись, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи” [12, с. 178].

Оскільки розвиток творчого потенціалу педагога пов'язаний з управлінням такою діяльністю, виникає необхідність у трактуванні основних понять. Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «творчість» розглядається вченими як продуктивна людська діяльність, що здатна народжувати якісні, нові матеріальні і духовні цінності [4, 5, 6, 8]. Отже, творчий процес – це така діяльність людини, що пов'язана з напруженням усіх психічних і фізичних сил щодо створення нових матеріальних і духовних цінностей. Поняття «креативність» – новітній термін, походить від латинського *creation* – створення. Більшість учених ці поняття ототожнюють. Разом з тим, є думка, що терміном «креативний» позначається творчість, яка не тільки висуває нові ідеї, але й доводить їх до конкретного практичного результату. А слово «творчий» залишається зі своїм вихідним значенням, що не розрізняє діяльність результативну й, навпаки, безрезультатну .

Для належної організації управління розвитком творчого потенціалу педагога необхідно розуміти сутність даного процесу, який складається із поняттєвої бази, управлінського інструментарію, відповідних умов.

Спробуємо розглянути поняття «педагогічна творчість». Ключовим у цьому понятті є творчий аспект, який базується на феномені творчості як оригінальної, нестандартної діяльності. У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «педагогічна творчість» трактується як пошук педагогом нових способів розв'язків у постановці нових завдань (Л. Рувинський), як безперервне зростання загальної і професійної культур педагога (Р. Скульський), як здатність до самореалізації вчителя (С. Сисоєва). Інші дослідники визначають педагогічну творчість як оригінальний і високоефективний підхід до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання. Отже, щоб стати «креативним» педагогом, треба мати високий творчий потенціал, що насамперед характеризується нестандартною діяльністю, відхиленням від традиційного мислення і забезпеченням продуктивної педагогічної діяльності.

Сучасні дослідники до особливостей креативної особистості відносять:

- Використання власного потенціалу не тільки у розв'язанні інтелектуальних, а й життєвих проблем.
- Творче ставлення до життя.
- Конструктивізм у діяльності.
- Самоактуалізацію.
- Розвинене почуття гумору.

Українські вчені-практики ХХ століття Євген Березняк та Василь Сухомлинський вважали, що формування творчого потенціалу педагога, становлення «педагога-новатора, педагога високого професіоналізму» значною мірою залежить від суб'єктів внутрішнього управління в ДНЗ та від тих умов, у яких здійснює свою педагогічну діяльність педагог. При цьому, на думку вчених, важливого значення набуває не тільки внутрішнє ресурсне забезпечення, а й соціально-психологічний та організаційно-управлінський супровід розвитку творчості педагога. Така думка значно вплинула на створення нових інноваційних моделей розвитку освітнього простору

сучасного ДНЗ, у яких якість внутрішнього середовища закладу розглядається як важлива умова розвитку творчості педагога.

Прихильник демократичних засад в управлінні освітою, Є. Березняк пропонує для розвитку творчого потенціалу педагога максимально розширити його права у виборі форм і методів навчання і виховання, звернути увагу на розвиток його особистих здібностей та ініціатив [3, с.12]. У спіх у цій справі, як наголошує вчений, досягається високим авторитетом завідувача ДНЗ, його доброю вірою у вихователя, повагою до його особистості [3, с.8]. Такі погляди вченого-практика заклали підґрунтя гуманістичного підходу до внутрішнього управління ДНЗ, визначили пріоритети сучасної концепції управління закладом та вплинули на формування професійних компетентностей сучасних лідерів дошкільної освіти.

Однією з важливих якостей лідера дошкільної освіти є його людинознавча компетентність, яка реалізується через відкритість та партнерство у стосунках, конструктивізм, наявність уміння налагоджувати зв'язки.

Характерною ознакою такої компетентності є демократичний стиль управління, що характеризується демократичними принципами в керівництві школою. Стиль визначає рівень культури управлінської діяльності, цілеспрямованість управлінських дій, впливає на прийняття управлінського рішення і служить важливим показником людинознавчої компетентності менеджера освіти. До суттєвих складових лідерства вчені відносять такі вміння, як ефективне спілкування, мотивацію, здатність створювати команду, навчатися та саморозвиватися, підтримувати творчість та ініціативи, забезпечувати можливість особистісного та кар'єрного зростання членів педагогічного колективу.

Аналіз теоретичних джерел та педагогічної практики дозволяє виділити основні мотиви, які спонукають педагога до творчої продуктивної діяльності: задоволення потреб у особистісному та професійному зростанні, причетність

до прийняття важливих управлінських рішень, надання свободи вибору форм та методів навчально-виховної діяльності. Не менш важливою для керівника стає діагностика потенційних можливостей вихователя та основних мотивів його професійного зростання (потреба у самореалізації, підвищення зарплати тощо). Отже, організаційно-управлінський супровід розвитку творчого потенціалу педагога є одним із основних.

Така думка знаходить своє підтвердження і у працях Є. Березняка, вітчизняного вченого-практика ХХ століття, який тривалий час займався управлінською діяльністю у сфері освіти. Насамперед, йдеться про організацію науково-методичної роботи в закладах освіти. Вчений вважає, що від спрямування зусиль на систематичне підвищення фахового рівня та педагогічної майстерності педагога залежить рівень виховання інтересу до педагогічної діяльності, а значить, і до творчої діяльності. При цьому Євген Степанович вказує на важливість діагностичного аспекту в організації науково-методичної роботи. «Знаючи потенційні можливості кожного педагога, – зауважує вчений, – вони (керівники) можуть рекомендувати його участь у роботі того чи іншого семінару, конференції, проходження курсової перепідготовки» [3, с.8]. Таке розуміння керівництва розвитком педагога, на нашу думку, вказує на особистісно-зорієнтований підхід до управління педагогічним колективом, який є сьогодні одним із провідних у системі освітнього менеджменту.

Важливе значення у розвитку мотивації вихователя до творчої діяльності, на думку багатьох учених, має оцінка його роботи. З цієї точки зору слід зауважити, що оцінка стимулюватиме педагога, якщо вона достатньо аргументована, тактовна і виноситься з урахуванням можливостей кожного педагога. При цьому необхідно наголосити, що така оцінка не повинна носити тільки суб'єктивний характер, а має враховувати думки й інших суб'єктів управління. Така практика, на думку вчених, стимулює діяльність вихователя, заохочує його до творчої праці, сприяє згуртуванню

колективу. «Оцінка роботи педагога, – зазначає Є. Березняк, – не самоціль, вона має бути засобом, який стимулює його діяльність» [3, с.14].

Аналіз наукової літератури свідчить, що основними напрямками діяльності у розвитку творчого потенціалу вихователя є забезпечення сприятливих умов для розвитку інноваційного потенціалу як кожного педагога зокрема, так і педагогічного колективу в цілому, розвиток системи мотивацій до інноваційної діяльності (створення ситуації успіху, підтримка ініціатив; свобода дій, вільний вибір форм і методів навчально-виховного процесу), запровадження ефективної системи випереджального навчання педагогічних працівників, оптимізація процесів самоосвіти вихователя. Сюди ж можна віднести розширення сфери контактів між учасниками педагогічного процесу, вдосконалення системи науково-методичної роботи та залучення педагога до науково-дослідної, пошукової діяльності. Важливого значення при цьому набуває діагностика творчого потенціалу педпрацівника, можливостей його особистісного розвитку.

Виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок, що забезпечення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу педагога є основною функцією ефективного управління керівника ДНЗ. Адже позитивні зміни у сучасному дитячому садку можливі лише за наявності творчого, цілеспрямованого вихователя, готового виховувати інноваційну особистість.

Список використаних джерел

1. Березняк Є. С. Реалізація принципу демократизації в управлінській діяльності директора школи / Є. С. Березняк. –.: ІСДО, 1996.— 64 с.
2. Березняк Є. Завдання педагога – навчити дітей бути людьми на землі / Є. С. Березняк //Освіта України.–2000. – №6 – С. 10.
3. Березняк Є. Директор школи і вчитель : етика взаємин / Є. Березняк //Освіта України, 2000.– №12 –13.– С.6.

4. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія / Л.М. Ващенко . – К .: Видавниче об'єднання » Тираж», 2005. – 380 с.
5. Геращенко И. Г. Педагогическое творчество и формализм / И. Г. Геращенко // Школа . – 2000. – № 1. – С. 2–5.
6. Зязюн І . А . Безсвідома і творча інтуїція / І . А . Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і пси-хологія. – К ., 2003. – 135 с.
7. Конаржевский Ю.А . Менеджмент и внутришкольное управление / Ю.А . Конаржевский. – М.: Образовательный центр « Педагогический поиск», 1999. – 224 с.
8. Максим' юк С. П. Педагогіка : курс лекцій / С. П. Максим' юк. – К ., 2000. – С. 199.
9. Творча особистість учителя : проблеми теорії і прак тики : зб . наук. пр. / ред. кол . О. Мороз, Н. Гузій [та ін .]. – К .: НПУ , 2006. – Вип . 5 (15). – С. 27–33.
10. Пікельна В . С. Управління школою. У 2 ч . / В . С. Пікельна . – Х .: Видав . гр . « Основа», 2004. – Ч. 1. – 112 с. – (Серія « Бібліотека журналу « Управління школою»); Вип . 6 (18).
11. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість учителя : визначення, теоретична модель, функції під-готовки / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія . – 2000. – №2 – С.161–172.
12. Сухомлинський В . О. Розмова з молодим директором / Василь Олександрович Сухомлинсь-кий . – К .: Радянська школа , 1988. – 284 с.
13. Хрыков Е . Теоретические основы внутришкольного управления / Е . Хрыков. – Луганск: Аль -ма матер, 1999. – 118 с.